

BIJLES UIT DE SCHADUW: MARKTOMVANG EN BELEIDSIMPLICATIES

Gebaseerd op: De Cort, W., & De Witte, K. (2024). The potential of tutoring in higher education: students' preferences, consumption, and the role of information. Higher Education, 1-19.

Willem De Cort
willem.dekort@kuleuven.be

Kristof De Witte
kristof.dewitte@kuleuven.be

- We onderzoeken de markt voor private bijles via een steekproef van 3500 leerlingen en studenten in respectievelijk het Vlaams secundair en hoger onderwijs.
- In het secundair onderwijs volgde 16% van de leerlingen in de bevraagde trimesters betalende bijles. In het hoger onderwijs varieerde het aandeel studenten dat bijles volgde tussen 3% en 16% afhankelijk van de opleiding.
- Private bijles vindt doorgaans één-op-één plaats en wordt verzorgd door ervaren lesgevers, ondanks dat dit minder kosteneffectief is.
- Aangezien hoger onderwijsstudenten een aanzienlijke vraag hebben naar extra bijles en bijles een economisch rendabele investering kan zijn, heeft de bijlesmarkt nog verder groeipotentieel.
- Een publiek bijlessysteem kan een kosteneffectieve investering zijn, mits voldoende aandacht voor schaalbaarheid, betaalbaarheid en effectiviteit.

Graag danken we Anneleen Forrier, Anton Derks, Jacob Van Belle, Mattice Venken, Thimo De Schouwer, Robert De Cort, Enzo Peeters, en Harriët De Prins voor commentaren op eerdere versies.

¹ De consumptie van betalend aanvullend onderwijs voor deze specifieke groep werd door de auteurs voor ons berekend om de vergelijking met onze steekproef te kunnen maken. Het cijfer van 19% kan dus niet teruggevonden worden in van den Berg et al. (2023), maar is wel op die steekproef gebaseerd.

Inleiding

De markt voor private bijles is wereldwijd aanzienlijk en in opmars (Bray, 2024). Private bijles omvat alle betalende onderwijsondersteuning gericht op het verbeteren van schoolprestaties (Bray, 1999). Privaat betekent dat de bijles buiten het traditioneel onderwijs georganiseerd wordt. Private bijles kan zowel individueel als in groep plaatsvinden. Met dalende leerprestaties op nationale en internationale testen, het lerarentekort, leervertraging door de COVID-19 pandemie, een hoge ratio van studenten tegenover personeel in het hoger onderwijs en verstrengde studievoortgangsmaatregelen is het klimaat in het Vlaams onderwijs gunstig voor een groeiende private bijlesmarkt (De Witte & Iterbeke, 2022; De Witte & Maldonado, 2022; Gambi & De Witte, 2023). Ook de relatief lage private uitgaven in Vlaanderen aan onderwijs (OECD, 2024) suggereren een aanzienlijk potentieel voor een grote private bijlesmarkt.

Private bijles kan individuele leerlingen en studenten met een leerachterstand helpen, maar bedreigt de sociale mobiliteitsfunctie van het onderwijs aangezien niet iedereen zich de hoge private kost kan veroorloven. Desondanks is er in Vlaanderen zeer weinig geweten over de markt voor private bijles. Bijleskantoren en -platformen merken een gestage groei, maar dit kan ook het gevolg zijn van een verschuiving weg van het informeel aanbod (van den Berg et al., 2023).

Dit Leuvens Economisch Standpunt brengt voor het eerst de private bijlesmarkt in Vlaanderen in kaart via enquêtes bij meer dan 3.500 leerlingen en studenten uit het secundair en hoger onderwijs. Daarnaast onderzoeken we het verdere groeipotentieel van de private bijlesmarkt in het hoger onderwijs via een keuze-experiment. Tot slot analyseren we hoe de overheid kan omgaan met een aanzienlijke private bijlesmarkt. We bespreken reguleringsopties die elders zijn ingevoerd en evalueren hoe een publiek alternatief van bijles kan georganiseerd worden dat schaalbaarheid en betaalbaarheid combineert met effectiviteit.

De effectiviteit van (private) bijles

Bijles is doorgaans een van de meest effectieve manieren om een leerling of student gericht te ondersteunen. Er is veel wetenschappelijke evidentie dat publieke bijlesprogramma's, d.w.z. georganiseerd binnen het formeel onderwijs, leerprestaties aanzienlijk kunnen verhogen (Dietrichson et al., 2017; Nickow et al., 2020). Over de effectiviteit van private bijles, d.w.z. georganiseerd op de private markt, is minder hoogwaardig onderzoek beschikbaar, maar vermoedelijk is die ook aanzienlijk (Dang & Rodgers, 2008). Private bijles wordt meestal gebruikt om een leerachterstand te remediëren (Dang & Rodgers, 2008).

Internationale perspectieven

Onderzoekers en overheden hebben de laatste decennia geprobeerd om die private bijlesmarkt voor het secundair onderwijs in kaart te brengen. In landen zoals Griekenland en Zuid-Korea bleek het een uitzondering te zijn als je kind in het secundair onderwijs géén betalende bijles krijgt (Bray, 2024). Nederland monitort al jaren zorgvuldig haar private bijlesmarkt. Zo krijgt 19% van de havo- en vwo-leerlingen uit het derde tot het zesde jaar middelbaar betalend 'aanvullend onderwijs', wat wij hier bijles noemen (van den Berg et al., 2023).¹ Naast meer traditionele vormen van bijles, nl. vakspecifieke ondersteuning doorheen het schooljaar, zijn ook huiswerkbegeleiding en intensieve examentraining voor het centrale eindexamen populaire bijlesvormen in Nederland. De ouders, doorgaans hoger opgeleid met een hoger inkomen, betalen gemiddeld €400 per jaar aan bijles. Die bijlessen zijn ook zelden van korte duur. In bijna 40% van de gevallen gaat het over bijles doorheen het hele schooljaar. Een belangrijke nuance hierbij is dat de consumptie van betalende bijles in Nederland sinds 2018-2019 is gedaald, in tegenstelling tot wat anekdotisch beweerd wordt (van den Berg et al., 2023).

Internationaal is er weinig bekend over de omvang van de private bijlesmarkt in het hoger onderwijs. In landen waar de toegang tot hoger onderwijs competitief is, wordt bijles vaak ingezet om toelating tot specifieke opleidingen te verzekeren (Bray, 2024). Dit is vergelijkbaar met het gebruik van bijles in Vlaanderen ter voorbereiding op het

ingangsexamen voor arts, tandarts en dierenarts. In een onderwijssysteem zoals dat van Vlaanderen, met brede toegang, aanzienlijke studievertraging en uitval, en recent aangescherpte studievoortgangsmaatregelen zoals de eerste mijlpaal, lijkt er ook in het hoger onderwijs een potentiële markt voor private bijles te zijn (OECD, 2021).

Tot op heden is er nog geen diepgaand onderzoek uitgevoerd naar de private bijlesmarkt in het secundair of hoger onderwijs in Vlaanderen. Daardoor krijgt het onderwerp relatief weinig aandacht in het beleid en het publiek debat in vergelijking met bijvoorbeeld Nederland.

De private bijlesmarkt in het Vlaams secundair onderwijs

Om de markt voor private bijles in het Vlaamse secundair onderwijs te onderzoeken, verzamelden we data bij meer dan 1.400 leerlingen in de tweede en derde graad van de doorstroom en dubbele finaliteit (het vroegere aso en tso). De dataverzameling werd gespreid over 19 scholen uit vier provincies over twee opeenvolgende schooljaren. De bevroegde scholen vertonen geen statistisch significante verschillen met de gemiddelde Vlaamse school op basis van beschikbare administratieve gegevens. De vragenlijst werd ingevuld tijdens de les om zelfselectie in deelname te beperken. De steekproef is niet representatief voor studierichting, met meer leerlingen uit een economische richting.

De grootste steekproef werd verzameld in schooljaar 2022-2023. Toen rapporteerde 15,7% van de bevroegde leerlingen dat ze dit trimester betalende bijles volgden of planden te volgen. In schooljaar 2023-2024 werd dezelfde bevraging herhaald, ditmaal enkel in de derde graad. Tijdens deze bevraging volgde 16,2% van de leerlingen betalende bijles. Dit is een lichte maar niet statistisch significante stijging van 1 procentpunt t.a.v. het aandeel leerlingen in de derde graad in 2022-2023 (15,2%). Ook rapporteerde 40,2% van de leerlingen uit de bevragingsronde in schooljaar 2022-2023 ooit (inclusief nu) betalende bijles te hebben gevolgd. Het verschil met het schooljaar 2023-2024 is opnieuw niet statistisch significant. De consumptie van betalende bijles is dus aanzienlijk, maar power analyses tonen dat de steekproef te klein is om te concluderen of de toename over de twee

² Opvallend genoeg hebben GOK-kenmerken zoals opleidingsniveau moeder geen voorspellende waarde qua kans om bijles te volgen. We vinden ook geen verschil in betaalde prijs tussen leerlingen naar opleidingsniveau moeder. Mogelijk komt dit omdat deze variabelen inaccuraat worden gerapporteerd door leerlingen.

schooljaren heen statistisch significant is. De resultaten van onze steekproeven zijn gelijkaardig aan die in Nederland, al ligt de consumptie daar met 19% voor een gelijkaardige populatie nog iets hoger (van den Berg et al., 2023).

Figuur 1 beschrijft de kenmerken van de bijles die leerlingen secundair onderwijs volgden. Volgens de leerlingen kostte de bijles gemiddeld €24,6 per uur in 2022-2023. In 2023-2024 nam die prijs toe met 16% tot gemiddeld €28,5 per uur, wat een reële stijging van 8% is. 96% van de leerlingen kreeg één-op-één bijles. Ongeveer de helft van de bijlessen over de twee schooljaren heen werd gegeven door een bijlesgever met ervaring als leerkracht. Nog eens 16% kreeg bijles van een student hoger onderwijs. In meer dan 60% van de gevallen vond bijles van 1 à 2 uur per week plaats. Ook volgden vier op vijf leerlingen exclusief 'offline' bijles. Andere leerlingen kregen exclusief online les (13%) of een combinatie van beiden (7%). Ten slotte zei ongeveer vier op vijf leerlingen dat de keuze om bijles te volgen vooral een eigen keuze was (31%) of op aanraden van de ouders (47%). De andere leerlingen werden aangeraden om betalende bijles te volgen door een leerkracht op school (17%) of door het CLB of andere leerlingenbegeleiders (5%).

Ten slotte analyseerden we welke leerlingen bijles volgen aan de hand van een regressie met zoveel mogelijk beschikbare controlevariabelen (zie online bijlage).² We zien geen verschillen tussen doorstroom en dubbele finaliteit, of tussen de tweede en derde graad. Wel zien we dat leerlingen die voor bijles betalen gemiddeld genomen lagere punten halen en het onderwijsaanbod van hun school vaker onvoldoende vinden om alle leerstof te verwerken. Iemand met een (leer)beperking zoals dyscalculie of ADHD volgt ook aanzienlijk vaker bijles (29,4% in vergelijking met 11,6%).

De private bijlesmarkt in het Vlaams hoger onderwijs

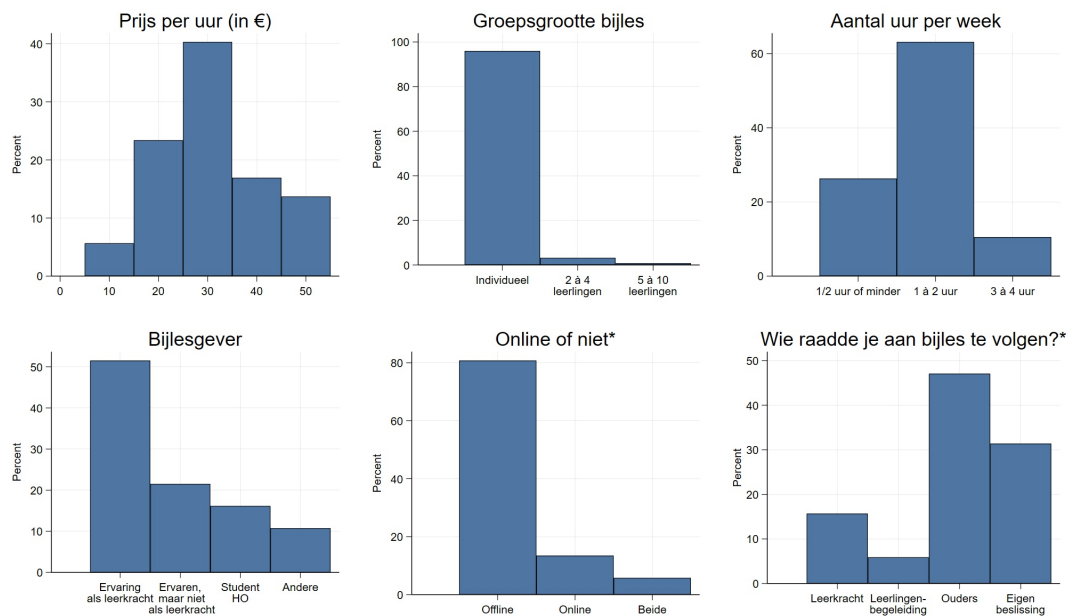
Voor het hoger onderwijs verzamelden we in 2022-2023 data bij studenten van twee hogescholen en één universiteit. Bij één hogeschool werd de vragenlijst ingevuld tijdens de les bij een brede selectie van opleidingen in de domeinen handelswetenschappen en bedrijfskunde, industriële wetenschappen en technologie,

Tabel 1. Consumptie van betalende bijles in steekproeven van leerlingen in het Vlaams secundair onderwijs

Steekproef	Volgt of plant dit trimester bijles te volgen	Volgde ooit bijles in dit onderwijsniveau
Schooljaar 2022-2023 (N = 1.077)	15,7%	40,2%
Schooljaar 2023-2024 (N = 383)	16,2%	43,7%

Bemerk: De steekproef van 2022-2023 bevat leerlingen uit de doorstroom en dubbele finaliteit van zowel de tweede als derde graad. De steekproef van 2023-2024 bevat enkel leerlingen uit de doorstroom en dubbele finaliteit uit de derde graad. De steekproef werd herwogen opdat deze representatief is naar geslacht, onderwijsvorm en jaar. Data werd grotendeels verzameld in het tweede trimester van de schooljaren.

Figuur 1. Kenmerken van gevolgde bijles uit steekproef van het secundair onderwijs

Bemerk: Alle kenmerken zijn gebaseerd op basis van de gecombineerde data van leerlingen die bijles volgen uit steekproef 2022-2023 (N=169) en 2023-2024 (N=54), met uitzondering van de variabelen die eindigen met '*' die enkel gebaseerd zijn op de steekproef van 2023-2024.

en gezondheidszorg. Hierdoor vormt zelfselectie minder een probleem, al zullen studenten die de les bijwonen oververtegenwoordigd zijn. Bij de andere hogeschool werd de vragenlijst verspreid op het online leerplatform en werd deelname aangemoedigd door het verloten van enkele bonnen. Bij de universiteit werden in 2022-2023 beide vormen van dataverzameling gecombineerd, maar enkel in bacheloropleidingen economie en ingenieurswetenschappen en vooral bij eerstejaarsvakken. Samen levert dit een aanzienlijke steekproef van bijna 2.000 studenten op. In het eerste semester van 2023-2024 bevroegen we daarbovenop bijna 700 eerstejaarsstudenten uit de faculteit Rechtsgeschiedenis & Criminologische Wetenschappen. In beide steekproeven van de universiteit zijn eerstejaarsstudenten aanzienlijk oververtegenwoordigd. Samen bieden de resultaten voor het eerst een indicatie van de consumptie van betalende bijles in het Vlaams hoger onderwijs.

Tabel 2 toont dat 4,2% van de bevroegde hogeschoolstudenten in 2022-2023 betalende bijles volgden of van plan waren te volgen. Aan de universiteit volgden vooral economiestudenten bijles, met 16,1% in tegenstelling tot 2,6% van de ingenieursstudenten. Wel volgde zowel bij de ingenieurs- als economiestudenten ongeveer 17% in verleden betalende bijles aan de universiteit. Bij de eerstejaarsstudenten rechten en criminologie in het eerste semester van 2023-2024 lag de consumptie van bijles lager met 4,3% die betaalde voor bijles. In het hoger onderwijs is de consumptie van betalende bijles lager dan het secundair, maar nog steeds aanzienlijk en met veel verschillen tussen studierichtingen.

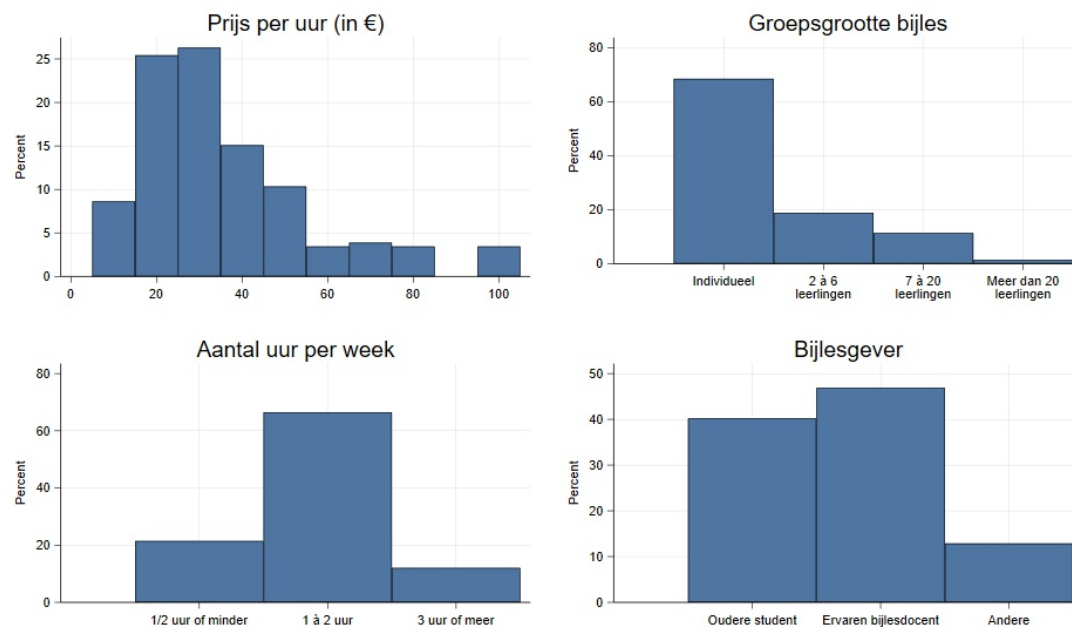
Figuur 2 toont de kenmerken van de bijles die studenten volgden in 2022-2023. Studenten betaalden gemiddeld €32,5 per uur, met uitschieters van €5 tot wel €100 per uur. Voor 70% van de studenten werd deze bijles volledig betaald door de ouders. Eén op vijf studenten zei deze bijles volledig zelf te betalen. Net zoals in het secundair was de bijles doorgaans één-op-één (70%), wat gemiddeld ook meer kost. Twee op drie studenten kregen één tot twee uur bijles per week. Ten slotte kreeg 39% van de studenten bijles van een oudere student, terwijl 48% bijles kreeg van een ervaren bijlesgever. De andere

Tabel 2. Consumptie van betalende bijles in steekproeven van het Vlaams hoger onderwijs

Steekproef	Volgt of plant dit semester bijles te volgen	Volgde ooit bijles in dit onderwijsniveau
Hogescholen – (2022-2023) (N = 1.592)	4,2%	-
Universiteit – Economiestudenten (2022-2023) (N= 211)	16,1%	17,5%
Universiteit – Ingenieursstudenten (2022-2023) (N= 117)	2,6%	17,1%
Universiteit – Eerstejaarsstudenten rechten en criminologie (2023-2024) (N=696)	4,3%	-

Bemerk: De steekproef van hogeschoolstudenten werd herwogen naar opleidingsfase en -domein. De steekproef van universiteitsstudenten in 2022-2023 bevat enkel economie- en ingenieursstudenten, vooral eerstejaarsstudenten, en verspreid over beide semesters. De steekproef van universiteitsstudenten uit 2023-2024 bevat enkel eerstejaarsstudenten van de bachelors criminologische wetenschappen of rechten in het eerste semester.

Figuur 2. Kenmerken van bijles uit steekproeven van het hoger onderwijs in 2022-2023.

Bemerk: De steekproef werd herwogen om te corrigeren voor het feit dat we meer hogeschoolstudenten dan universiteitsstudenten hebben bevroegd.

studenten rapporteerden in een open antwoord dat ze bijles krijgen van kennissen die verder geen bijleservaring hebben.

Via regressieanalyses gaan we na of de toegang tot private bijles ook ongelijk is (De Cort & De Witte, 2024). Een lineaire regressieanalyse toont aan dat studenten met een hoger opgeleide vader 2,5 procentpunt vaker betalende bijles consumeren. Wie een migratieachtergrond heeft en een studietoelage ontvangt, betaalt ook gemiddeld ongeveer €15 per uur minder voor zijn bijles. Dit suggereert dat zij weliswaar toegang vinden tot bijles, maar in een goedkoper circuit. Bijles wordt ook vooral geconsumeerd door studenten die verwachten lagere studieresultaten te behalen in de komende examenperiode. De motivatie is dus doorgaans remediëring, net zoals in de meeste andere landen (Dang & Rodgers, 2008). Ten slotte volgen meisjes 2,5 procentpunt vaker private bijles, ook als we controleren voor verwachte studieresultaten, sociaaleconomische status en opleidingskenmerken.

Groeipotentieel voor de private bijlesmarkt in het hoger onderwijs

Om het marktpotentieel van private bijles in het hoger onderwijs in te schatten ontwikkelden we een 'keuze-experiment' (De Cort & De Witte, 2024). Hierbij konden alle studenten uit de steekproef in 2022-2023 verschillende keren kiezen tussen twee hypothetische bijlespakketten en de optie om geen bijles te volgen. De bijlespakketten verschilden naargelang groepsgrootte, bijlesgever, aantal uur per week en prijs. Daarnaast rapporteerden studenten ook voor verschillende bijlespakketten hoe ze inschatten dat die hun studieresultaten zouden beïnvloeden. Hieruit trekken we drie belangrijke conclusies.

Ten eerste verwachten studenten dat extra bijles hun studieresultaten aanzienlijk zou verbeteren. De gemiddelde student verwacht bijvoorbeeld dat één-op-één bijles door een oudere student voor één uur per week zou leiden tot 1,3 minder herexamens. Eerder onderzoek in zowel secundair als hoger onderwijs bevestigt dat (publieke) bijles aanzienlijke verbeteringen in studieresultaten en slaagkansen kan teweegbrengen, al is

de inschatting van studenten optimistischer dan eerder onderzoek (Nickow et al., 2020). Studenten schatten in dat ook bijles gegeven in groep of bijles gegeven door een oudere student tot aanzienlijke verbetering in hun studieresultaten zou leiden, wat aansluit bij eerder onderzoek (Feld et al., 2020; Guryan et al., 2023; Nickow et al., 2020).

Ten tweede willen de meeste studenten graag extra bijles volgen, en zeggen ze hier een aanzienlijke prijs voor te willen betalen. Ongeveer drie op vier van alle bevroegde studenten zegt graag extra bijles te ontvangen indien hen dit niets zou kosten. Voor een bijlespakket gegeven door een ervaren docent in een groep van vijf studenten stelt de gemiddelde universiteitsstudent bereid te zijn om bijna €30 per uur te betalen. Een belangrijke kanttekening hierbij is dat, zoals eerder gerapporteerd, doorgaans ouders voor bijles betalen. Studenten denken echter dat hun ouders een nog iets sterkere voorkeur hebben dat zij bijles volgen dan de studenten zelf.

Ten slotte bleken vooral eerstejaarsstudenten, meisjes en studenten die verwachten lagere studieresultaten te behalen extra bijles te willen volgen. Ook willen studenten zonder hoogopgeleide vader nog vaker bijles volgen als de kostprijs buiten rekening wordt gebracht dan studenten met een hoogopgeleide vader, maar haken zij sneller af als de prijs te hoog komt te liggen. Dit bevestigt de ongelijkheid in toegang tot bijles die we eerder observeerden in de consumptie van private bijles.

Waarom consumeren niet meer studenten bijles?

De hoge inschatting van de effectiviteit van bijles door studenten en de aanzienlijke vraag naar extra bijles suggereert dat de markt voor private bijles nog een aanzienlijk groeipotentieel heeft. Tegelijkertijd roepen deze resultaten de vraag op waarom niet meer studenten nu al private bijles consumeren. We bespreken hiervoor drie mogelijkheden (De Cort & De Witte, 2024).

Ten eerste is het mogelijk dat studenten hun vraag naar bijles niet omzetten in het aankopen van private bijles om psychologische redenen. Zo lijden studenten vaak aan 'status-quo bias', wat betekent dat ze vaak geen nieuwe acties ondernemen ook al weten ze dat die hun welzijn

zouden verhogen. Daarnaast ondervinden studenten en ouders mogelijk schroom om bijles aan te kopen, gezien dit vooralsnog een afwijking van de sociale norm inhoudt (Damgaard & Nielsen, 2018).

Ten tweede is het mogelijk dat aanbieders de vraag naar bijles niet kunnen volgen. Een opmerkelijke tegenstelling hierbij is dat studenten open staan om bijles te volgen in groep wat ook aanzienlijk goedkoper zou kunnen zijn, terwijl de huidige markt van private bijles bijna uitsluitend één-op-één bijles inhoudt. Mogelijk ontbreekt het private aanbieders aan schaal en coördinatievermogen om vaker bijles in groep aan te bieden. Voor examens waar veel studenten aan deelnemen, zoals het ingangsexamen geneeskunde of eerstejaarsvakken van grote universitaire opleidingen, bestaan wel meer mogelijkheden tot groepslessen.

Ten slotte is het mogelijk dat studenten een overdreven hoge bereidheid tot betalen rapporteerden voor hen en hun ouders. Om het realisme van de bekomen resultaten in te schatten, vergeleken we de geschatte bereidheid tot betalen met de economische baten van bijles. Indien private bijles ongeveer even effectief is als publieke bijles, schatten we dat de (verdisconteerde) economische baten van bijles op lange termijn gemiddeld genomen aanzienlijk groter zijn dan de kosten op korte termijn. Zeker in situaties waarin studenten dreigen hun eerste mijlpaal niet te halen, kan een 10 op 20 in plaats van een 9 op 20 het verschil betekenen tussen verder studeren en aan een nieuwe opleiding moeten beginnen. De gerapporteerde bereidheid tot betalen van studenten is dus eerder lager dan wat ze zouden verwachten. Via een gerandomiseerd experiment tonen we aan dat studenten die extra informatie krijgen over de economische baten van (op tijd) afstuderen nog steeds een irrationeel lage bereidheid tot betalen hebben voor extra bijles.

Investeren in publieke bijlesprogramma's in het hoger onderwijs

Publieke bijlesprogramma's kunnen de toegang tot bijles democratischer maken. De voornaamste uitdaging hierbij is om bijlesprogramma's te ontwikkelen die zowel kwalitatief als schaalbaar en betaalbaar zijn. In De Cort & De Witte (2024) simuleerden we daarom de

kosteneffectiviteit van bijkomende publieke investeringen in bijlesprogramma's. We keken naar o.a. de groepsgrootte, de bijlesgever en de hoeveelheid bijles per week. We gebruikten als startpunt de perceptie van studenten over de effectiviteit van bijles en onze eigen berekeningen van de economische kosten en baten. We brachten hierbij in rekening dat een aanzienlijk deel van de studenten die bijles niet zullen bijwonen. Onder de sociale baten rekenden we de lagere overheidsuitgaven aan hoger onderwijs omdat studenten een hogere kans hebben sneller af te studeren en hogere belastinginkomsten door een hoger opgeleide bevolking omdat studenten een hogere kans zouden hebben om af te studeren. Andere baten van onderwijs, zoals effecten op criminaliteit en innovatie of de intrinsieke waarde van hoger onderwijs, brachten we niet in rekening. Uit deze simulatieoefening trekken we drie belangrijke conclusies.

Ten eerste suggereren onze berekeningen dat publieke bijlesprogramma's een kosteneffectieve investering kunnen zijn. De sociale baten die volgen uit een hogere kans om (op tijd) het diploma te behalen schatten we aanzienlijk hoger in dan de marginale kosten. Deze conclusie geldt zelf wanneer de kwaliteit van deze bijlesprogramma's aanzienlijk lager zou zijn dan door de studenten of door eerder onderzoek wordt ingeschat. Bovendien heeft een hogere kans om (op tijd) het diploma te behalen veel private baten voor de student in kwestie, zoals een hoger arbeidsinkomen en betere werkomstandigheden. Zoals eerder besproken kan bijles vanuit een persoonlijk perspectief dus een economisch rendabele investering zijn. De financiering van dergelijke programma's kan daarom in principe zowel (gedeeltelijk) gerechtvaardigd worden via bijkomende subsidiëring als via verhoogd inschrijvingsgeld (met de nodige beurzen).

Ten tweede schatten we dat een optimaal bijlesprogramma in het hoger onderwijs niet zou bestaan uit één-op-één bijles, maar uit bijles in kleinere groepen. Afhankelijk van het type lesgever schatten we de optimale klasgrootte op 7 à 12 studenten. Deze conclusie volgt uit de inschatting van studenten en eerder onderzoek dat bijles in groep nog steeds kwalitatief kan zijn, terwijl bijles in groep organiseren ook de kosten sterk kan drukken (Kraft & Falken, 2021). Op dezelfde manier zou bijles door oudere studenten aanzienlijk kosteneffectiever zijn.

Sommige studentenkringen en faculteiten bieden al Peer-Assisted Learning (PAL) sessies aan in groepjes van 8 tot 12 studenten onder begeleiding van oudere studenten. Dit aanbod blijft echter beperkt tot de moeilijkste eerstejaarsvakken en is soms onvoldoende om aan alle vraag te voldoen. Dergelijke beloftevolle initiatieven steunen lijkt wenselijk op voorwaarde dat een grondige evaluatie toont dat ze de leerprestaties aanzienlijk verhogen (zie bv. Dekker et al., 2023a).

Een laatste opvallende conclusie is dat de huidige private bijlesmarkt inefficiënt georganiseerd lijkt te zijn. Immers, private bijles wordt vaak één-op-één georganiseerd door bijlesgevers met ervaring als leerkracht, terwijl zowel eerder onderzoek als onze eigen simulaties tonen dat dit aanzienlijk minder efficiënt is dan bijles in kleine groepjes door oudere studenten (Kraft & Falken, 2021). Investeren in publieke bijlesprogramma's kunnen zo niet alleen de sociale mobiliteit bevorderen, maar mogelijks ook de efficiëntie van het totale onderwijsaanbod verhogen.

Besluit en beleidsimplicaties

Hoewel private bijles een goede investering kan vormen voor een individu, dreigt een grote private bijlesmarkt te leiden tot een onderwijs op twee snelheden met aanzienlijke gevolgen voor de sociale mobiliteit. In dit standpunt tonen we voor het eerst aan dat de private bijlesmarkt in het Vlaams secundair en hoger onderwijs aanzienlijk is. Hoewel de steekproef te klein is om een statistisch significante stijging te zien overheen de twee schooljaren, schatten we in dat de private bijlesmarkt nog verder groeipotentieel vertoont. Op basis van deze resultaten en ander onderzoek formuleren we verschillende beleidsimplicaties.

Een eerste aanbeveling is om de consumptie van private bijles te monitoren (Bray, 2024; Dang & Rodgers, 2008). Hoewel het huidige onderzoek al een indicatie geeft van de private bijlesmarkt, is het belangrijk om (i) de consumptie te meten aan de hand van een meer representatieve steekproef in secundair én hoger onderwijs en (ii) om de evolutie van de private bijlesmarkt te blijven monitoren doorheen de tijd. Gezien de consumptie van private bijles relatief kort kan gemeten worden, kan dit eenvoudig

geïntegreerd worden in bestaande studenten- en leerlingenbevestigingen. Ook de uitgebreide monitor van aanvullend onderwijs in Nederland is een nastrevenswaardig voorbeeld (van den Berg et al., 2023).

Ten tweede is het een optie om de bijlesmarkt te reguleren, al vraagt dit een zorgvuldige afweging van de potentiële neveneffecten. Momenteel is het al verboden dat leerkrachten private bijles geven aan hun eigen leerlingen. In landen waar dit niet verboden is laten leerkrachten soms bewust leerstof weg uit de formele lessen om leerlingen aan te moedigen private bijles bij hen aan te kopen (Bray, 2024). In Nederland werden scholen recentelijk ontmoedigd om reclame te maken voor private bijles wat daarvoor geregeld gebeurde (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2023). In China, waar de private bijlesmarkt een zeer diverse en sterk groeiende industrie was geworden, mag sinds enkele jaren private bijles alleen nog worden aangeboden door verenigingen zonder winstoogmerk, wat evenwel ook tot een grotere zwarte markt leidde (Bray, 2024). Zelfregulering met een code of ethics omtrent reclame en kwalificaties zoals in Australië behoort ook tot de mogelijkheden (Bray, 2024).

Het is ook mogelijk om het onderwijsproces in private bijles te reguleren om de kwaliteit te garanderen. Een lezing van de websites van bijleskantoren leert dat zij vooral benadrukken dat hun bijlesgevers 'grondig gescreend' worden, en dat zij hun bijlesgevers enkel evalueren via de beoordelingen die de bijlesgevers krijgen van hun leerlingen of studenten. Daarentegen hanteren de meeste publieke bijlesprogramma's een systeem van begeleiding en uitgebreide training voor hun bijlesgevers (Dekker et al., 2023b; Kraft & Falken, 2021). Daarom wordt weleens geopperd om te vereisen dat tutores bijvoorbeeld dezelfde kwalificaties moeten bezitten als leerkrachten (Vancaeneghem, 2022). Hierbij is het echter belangrijk om rekening te houden met neveneffecten. Het vereisen van een pedagogisch bekwaamheidsbewijs lijkt ons bijvoorbeeld niet wenselijk om drie redenen. Ten eerste toont eerder onderzoek dat bijles in heel kleine groepen met een bijlesgever zonder pedagogisch bekwaamheidsbewijs effectief kan zijn omdat dit een veel eenvoudigere taak is dan voor een klas staan (Nickow et al., 2020; Feld et al., 2020; Guryan et al., 2023).

Ten tweede zou het verplichten van een pedagogisch bekwaamheidsbewijs de prijs van bijles omhoogduwen, omdat het aanbod zou krimpen en de opportuniteitskost van een gediplomeerd leerkracht hoger is dan van bv. universiteitsstudenten. Dit zou vooral de minder goeie gezinnen treffen die beroep doen op goedkopere bijlesvarianten. Ten slotte zou dergelijke regulering de vraag naar en het loon van gekwalificeerde leerkrachten in de bijlesindustrie kunnen verhogen, wat het lerarentekort in het formeel onderwijs zou verergeren.

Een laatste beleidsmogelijkheid is om het formeel onderwijsaanbod te versterken met eigen toegankelijk publiek bijlessysteem. Een belangrijke reden voor studenten om bijles te nemen is dat ze het huidige onderwijsaanbod onvoldoende achten (Bray, 2024; Dang & Rodgers, 2008; van den Berg et al., 2023). Om te voorkomen dat een te grote private bijlesmarkt de sociale mobiliteitsfunctie van onderwijs bedreigt, is een sterk publiek onderwijssysteem een alternatief (Bray, 2024). Dit sluit ook aan bij de aanbevelingen voor het regeerakkoord 2024-2029 van het Beleidsdomein Onderwijs en Vorming om extra instructietijd ter remediëring in de eigen school aan te bieden (Beleidsdomein Onderwijs en Vorming, 2024). 70% van de bevroegde studenten in het hoger onderwijs geeft zelf ook aan liever bijles te volgen aan de eigen instelling dan bij een extern bijleskantoor, zelfs wanneer factoren als prijs en locatie identiek zijn. De voornaamste uitdaging voor een sterk publiek bijlesaanbod is om effectiviteit te combineren met betaalbaarheid en schaalbaarheid. De gidsende principes volgens eerder onderzoek en onze eigen simulaties zijn om (i) gebruik te maken van kleine groepjes in plaats van één-op-één bijles, (ii) geen gekwalificeerde leerkrachten/docenten maar bv. leraar-assistenten of oudere studenten/leerlingen bijles te laten geven, en (iii) om de effectiviteit van bijlesinitiatieven eerst op kleine schaal te evalueren vooraleer ze breed uit te rollen (Kraft & Falken, 2021). Oudere studenten of leerlingen die bijles geven kunnen hiervoor gecompenseerd worden met onder andere vrijstellingen voor hun eigen curriculum, mits bijles geven ook een leerrijke ervaring kan zijn (Dekker et al., 2023b; Kraft & Falken, 2021). Voor het secundair onderwijs is een andere betaalbare optie om het huidige informele aanbod aan bijles van scholen zoveel mogelijk te organiseren op het niveau van

schoolbesturen. Zo kunnen leerlingen die worstelen met gelijkaardige uitdagingen samen, eventueel online, bijkomende instructie ontvangen van gekwalificeerde leerkrachten of onderwijsassistenten, om zo de totale werklust te verlagen. Enkele Nederlandse scholen tonen dat dergelijke systemen implementeerbaar zijn (van den Berg et al., 2023). Ten slotte bieden het gebruik van computergestuurd gepersonaliseerd leren, al dan niet met AI, of online synchrone bijles mogelijkheden om bijlesinitiatieven op grote schaal kwalitatief én betaalbaar te houden (Kraft & Falken, 2021; Oreopoulos et al., 2024).

Referenties

Beleidsdomein Onderwijs en Vorming. (2024). *Bijdrage van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming aan het regeerakkoord 2024-2029*. Brussel.

Bray, T. M. (1999). *The shadow education system: Private tutoring and its implications for planners*. UNESCO International Institute for Educational Planning.

Bray, M. (2024). Governing private tutoring for public good: Lessons from international experiences. *Prospects*, 54(2), 331-339.

Damgaard, M. T., & Nielsen, H. S. (2018). Nudging in education. *Economics of Education Review*, 64, 313-342.

Dang, H. A., & Rogers, F. H. (2008). The growing phenomenon of private tutoring: Does it deepen human capital, widen inequalities, or waste resources?. *The World Bank Research Observer*, 23(2), 161-200.

De Cort, W., & De Witte, K. (2024). The potential of tutoring in higher education: students' preferences, consumption, and the role of information. *Higher Education*, 1-19.

Dekker, I., Luberti, M., & Stam, J. (2023a). Effects of supplemental instruction on grades, mental well-being, and belonging: A field experiment. *Learning and Instruction*, 87, 101805.

Dekker, I., Thurlings, M., Delnoij, L., & Van der Veen, J. (2023b). *A systematic review on near-peer teaching in higher education: Training, types of instruction, and outcomes*. OSF Preprint. <https://doi.org/10.31219/osf.io/c467y>

De Witte, K., & Iterbeke, K. (2022). *Het lerarentekort als katalysator voor onderwijshervormingen*. Leuvense Economische Standpunten, 2022/191.

De Witte, K., & Maldonado, J. E. (2022). *Moeten ouders huiswerk krijgen? Ouderbetrokkenheid in het onderwijs*. Leuvense Economische Standpunten, 2022/193.

Dietrichson, J., Bøg, M., Filges, T., & Klint Jørgensen, A. M. (2017). Academic interventions for elementary and middle school students with low socioeconomic status: A systematic review and meta-analysis. *Review of Educational Research*, 87(2), 243-282.

Feld, J., Salamanca, N., & Zöllitz, U. (2020). Are professors worth it?: The value-added and costs of tutorial instructors. *Journal of Human Resources*, 55(3), 836-863.

Gambi, L. & De Witte, K. (2023). *The uphill battle: The amplifying effects of negative trends in test scores, COVID-19 school closures and teacher shortages*. Working Paper Departement Economie FEB.

Guryan, J., Ludwig, J., Bhatt, M. P., Cook, P. J., Davis, J. M., Dodge, K., ... & Stoddard, G. (2023). Not too late: Improving academic outcomes among adolescents. *American Economic Review*, 113(3), 738-765.

Kraft, M. A., & Falken, G. T. (2021). A Blueprint for Scaling Tutoring and Mentoring Across Public Schools. *AERA Open*, 7. <https://doi.org/10.1177/23328584211042858>

Kraft, M. A., Schueler, B. E., & Falken, G. (2024). *What impacts should we expect from tutoring at scale? Exploring meta-analytic generalizability*. EdWorkingPaper No. 24-1031. Annenberg Institute for School Reform at Brown University. <https://doi.org/10.26300/zygj-m525>

Nickow, A., Oreopoulos, P., & Quan, V. (2020). *The impressive effects of tutoring on prek-12 learning: A systematic review and meta-analysis of the experimental evidence*. Working Paper 27476, National Bureau of Economic Research.

OECD. (2021). *Resourcing Higher Education in the Flemish Community of Belgium*. Higher Education, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/3f0248ad-en>.

OECD. (2024). *Private spending on education (indicator)*. OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/6e70bede-en>

Oreopoulos, P., Gibbs, C., Jensen, M., & Price, J. (2024). *Teaching Teachers To Use Computer Assisted Learning Effectively: Experimental and Quasi-Experimental Evidence* (No. w32388). National Bureau of Economic Research.

Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2023). *Brief van de Minister voor Primair en Voortgezet Onderwijs: Uitvoering moties rondom aanvullend onderwijs* (Kamerstuk 31 293, nr. 686). Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Vancaeneghem, J. (2022, 30 maart). Hoeveel je moet betalen is duidelijk, de kwaliteit allerm minst: ernstige vragen over de 'bijlesindustrie'. *Het Nieuwsblad*.

Van den Berg, E., Prins, H., Jepma, I., Waaijer, C., & Haagsma, A. (2023). *Trends in aanvullend onderwijs: Monitor aanvullend onderwijs 2023, eindrapport*. Nederlands Ministerie van Onderwijs, Cultuur & Wetenschap.

Willem De Cort dankt FWO (project 11D0723N) voor financiering. Kristof De Witte dankt het Horizon Europe project EFFect (project 101129146) voor financiële steun.

De standpunten en meningen die worden geuit, zijn echter die van de alleen auteurs en weerspiegelen niet noodzakelijkerwijs die van de Europese Unie.

Willem De Cort is doctoraal onderzoeker aan het facultair onderzoekscentrum 'Leuven Economics of Education Research' van de Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen. Zijn onderzoek focust op het lerarentekort en de markt voor bijles.

Kristof De Witte is gewoon hoogleraar aan Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen. Hij is tevens oprichter en directeur van het facultair onderzoekscentrum 'Leuven Economics of Education Research'.

Leuvense Economische Standpunten (LES) is een uitgave van de Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen van de KU Leuven. Publicaties in de LES-serie verspreiden (gepubliceerd of preprint) onderzoek naar een breder publiek van beleidsmakers, bedrijven, het grote publiek of specifieke belanghebbenden.

Dergelijke reeks zal uiteraard verschillende opinies en denkstromingen brengen. Leuvense Economische Standpunten vertolken alleen de visie van de auteur. Zij kunnen niet doorgaan als de visie van een instelling.

U kan eerder verschenen Leuvense Economische Standpunten terugvinden op de website van de faculteit: <https://feb.kuleuven.be/LES>

Reacties op de Leuvense Economische Standpunten zijn altijd welkom via researchfeb@kuleuven.be